

Grepp om livet

– en väg till begåvningsstöd

Del II av II

Hjälpmedelsinstitutet

Formulär

**Grepp om livet – en väg
till begåvningsstöd**

Innehåll

Formulär 1.

SKATTNING AV SJÄLVSTÄNDIGHET	4
Vad tycker personen själv?	
Hemma (1:1–1:8)	4
Fritid (1:9–1:13)	12
Arbete/daglig verksamhet (1:14–1:21)	17

Formulär 2.

SKATTNING AV SJÄLVSTÄNDIGHET	25
Vad tycker personalen?	
Hemma (2:1–2:3)	25
Fritid (2:4–2:6)	28
Arbete/daglig verksamhet (2:7–2:8)	31

Formulär 3.

SKATTNING AV HUR BEGÅVNINGEN ANVÄNDS	33
Symbolanvändning (3:1–3:5)	33
Sortering (3:6–3:9)	38
Mängd, antal, siffror (3:10–3:12)	42
Pengar (3:13–3:15)	45
Samband (3:16–3:18)	48
Tid (3:19–3:22)	51
Avstånd och riktning (3:23–3:24)	55

Formulär 4.

SITUATIONSANALYS (4:1–4:4)	57
----------------------------	----

Formulär 5.

SAMMANFATTNING AV INTERVJUERNA	61
--------------------------------	----

Formulär 6.

PLANERING AV ÅTGÄRDER (6:1–6:2)	62
---------------------------------	----

KOPIERINGSUNDERLAG TILL FORMULÄR 1	64
------------------------------------	----

Gör själv, gör med kompis, gör med arbetskamrat
Gör med personal, personal gör

Hemma

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Plats för
foto

Namn: _____

Plats för
foto

Datum: _____

Intervjuare: _____

Vad gör du hemma?

Hur mycket hjälp får du?

Morgon och kväll:

Vaknar och stiger upp

Gör själv

Med personal

Personal gör

Väljer kläder

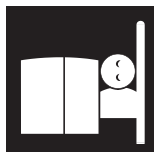
Klär på mig

Kär av mig

Lägger mig

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Hemma

Vad gör du hemma?

Hur mycket hjälp får du?

Hygien:

Klarar toalettbesök

Gör själv

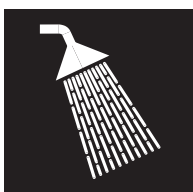
Med personal

Personal gör

Badar eller duschar

Tvättar, fixar håret

Borstar tänderna

Rakar mig

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Hemma

Vad gör du hemma?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med personal

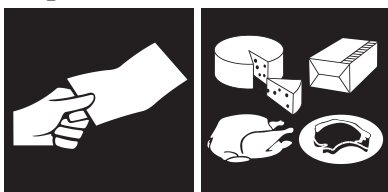

Personal gör

Mat:

Köper mat

Dukar

Diskar

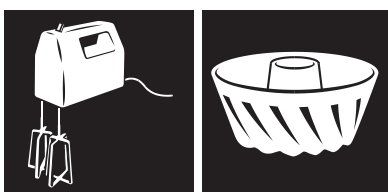

Bakning:

Bakar matbröd, bullar

Bakar sockerkaka

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Hemma

Vad gör du hemma?

Hur mycket hjälp får du?

Tillagning:

Gör själv

Med personal

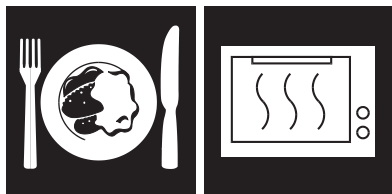
Personal gör

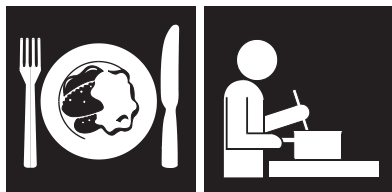
Gör frukost

Värmer färdiglagad mat

Lagar mat

Brygger kaffe, te

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Hemma

Vad gör du hemma?

Hur mycket hjälp får du?

Hemvård:

Dammsuger

Gör själv

Med personal

Personal gör

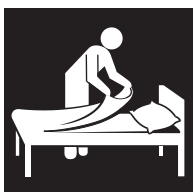
Torkar golv

Dammar

Bäddar

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Hemma

Vad gör du hemma?

Hur mycket hjälp får du?

Hemvård:

Tvättar

Gör själv

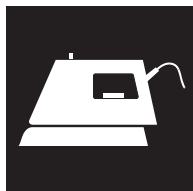
Med personal

Personal gör

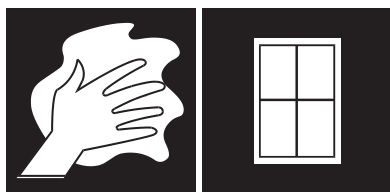
Stryker

Sköter blommor

Putsar fönster

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Hemma

Vad gör du hemma?

Hur mycket hjälp får du?

Förflyttning:

Åker/går invanda sträckor

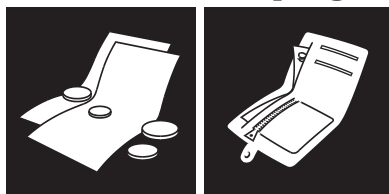

Åker/går till nya platser

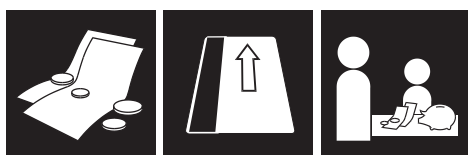

Ekonomi:

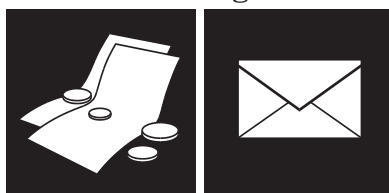
Har hand om fickpengar

Tar ut pengar

Betalar räkningar

Gör själv

Med personal

Personal gör

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

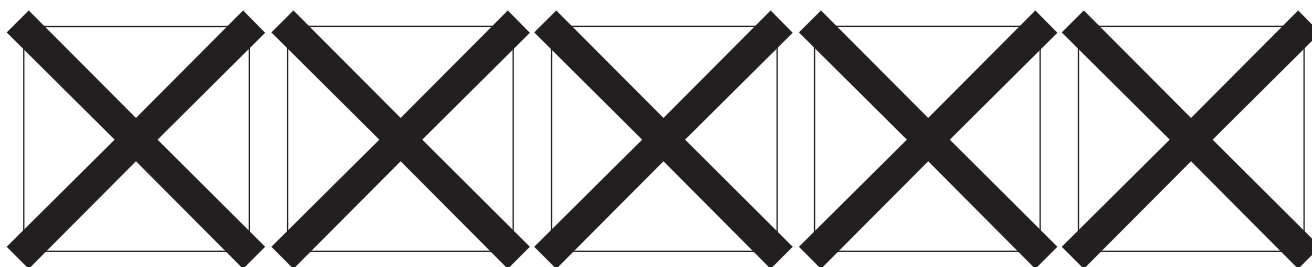
Hemma

Vad vill du göra själv?

Vad vill du inte göra?

Vad vill du göra mera?

Fritid

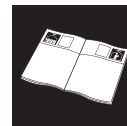
Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Plats för
foto

Namn: _____

Plats för
foto

Datum: _____

Intervjuare: _____

Vad gör du
på din fritid?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med kompis

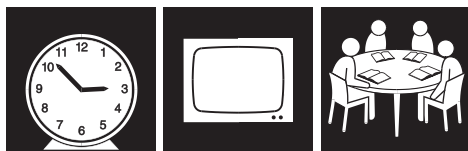

Med personal

Gör hemma:

Gör tidsbestämd aktivitet
(t ex speciellt tv/radioprogram,
studiecirkel)

Sköter video, bandspelare, cd

Använder dator

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Fritid

Vad gör du
på din fritid?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med kompis

Med personal

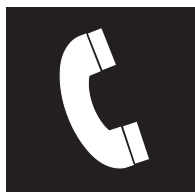

Gör hemma:

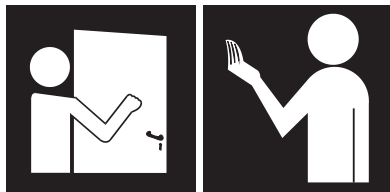
Handarbetar

Pratar i telefon

Bjuder hem/har gäster

Hälsar på

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Fritid

Vad gör du
på din fritid?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med kompis

Med personal

Idrott/motion:

Promenerar

Simmar

Går på gymnastik

Spelar innebandy

Bowlar

Rider

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Fritid

Vad gör du
på din fritid?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med kompis

Med personal

Kultur/nöjen:

Deltar i kurs/studiecirkel

Dansar

Går på bio

Äter på restaurang

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

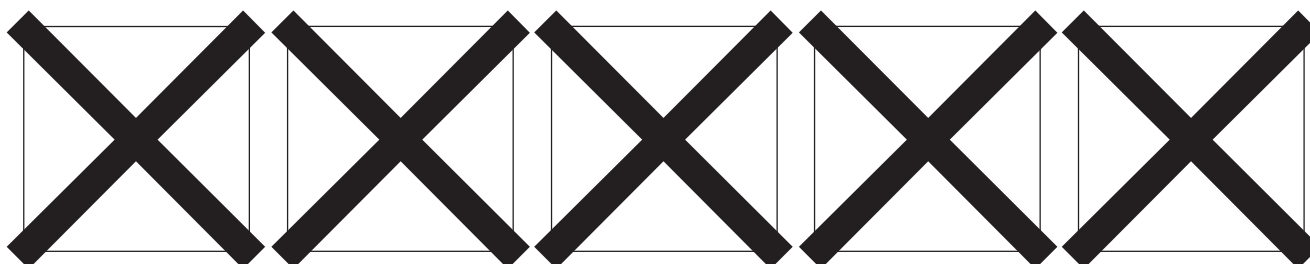
Fritid

Vad vill du göra själv?

Vad vill du inte göra?

Vad vill du göra mera?

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Arbete/daglig
verksamhet

Plats för foto Namn: _____	Plats för foto Datum: _____ Intervjuare: _____
--	---

Vad gör du mest på
ditt arbete/dagliga
verksamhet?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med arbetskamrat

Med personal

Kök:

Bakar

Dukar

Kokar kaffe

Lagar mat

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Arbete/daglig
verksamhet

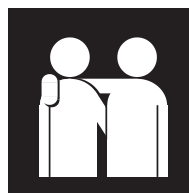
Vad gör du mest på
ditt arbete/dagliga
verksamhet?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med arbetskamrat

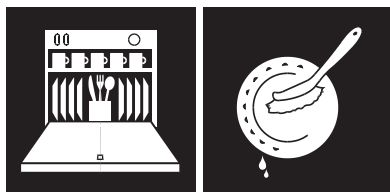

Med personal

Kök:

Diskar

Restaurangarbete

Kontor:

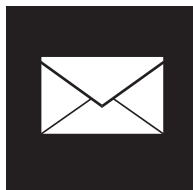
Datorarbete

Kontorsarbete

Lämnar post

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Arbete/daglig
verksamhet

Vad gör du mest på
ditt arbete/dagliga
verksamhet?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med arbetskamrat

Med personal

Ute:

Trädgårdsarbete

Skogs- och parkarbete

Promenader

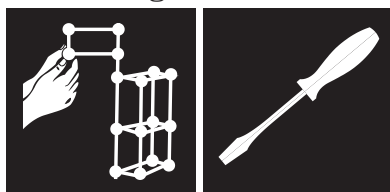

Tillverkning:

Förpackningsarbete

Monteringsarbete

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Arbete/daglig
verksamhet

Vad gör du mest på
ditt arbete/dagliga
verksamhet?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med arbetskamrat

Med personal

Tillverkning:

Keramikarbete

Träarbete

Syr

Trycker

Väver

Målar

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Arbete/daglig
verksamhet

Vad gör du mest på
ditt arbete/dagliga
verksamhet?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med arbetskamrat

Med personal

Service:

Arbetar i affär

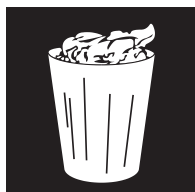
Städar

Tvättar

Tömmer sopor

Sköter blommor

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Arbete/daglig
verksamhet

Vad gör du mest på
ditt arbete/dagliga
verksamhet?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med arbetskamrat

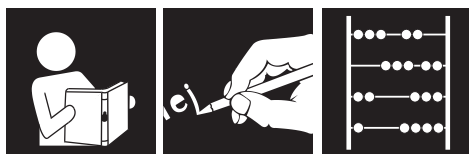

Med personal

Lära sig:

Läser/Skriver/Räknar

Deltar i studiecirkel

Övrigt:

Deltar i gymnastik

Spelar/sjunger

Rider

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

Arbete/daglig
verksamhet

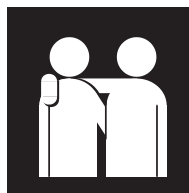
Vad gör du mest på
ditt arbete/dagliga
verksamhet?

Hur mycket hjälp får du?

Gör själv

Med arbetskamrat

Med personal

Övrigt:

Simmar

Spelar teater

Skattning av självständighet

– vad tycker personen själv?

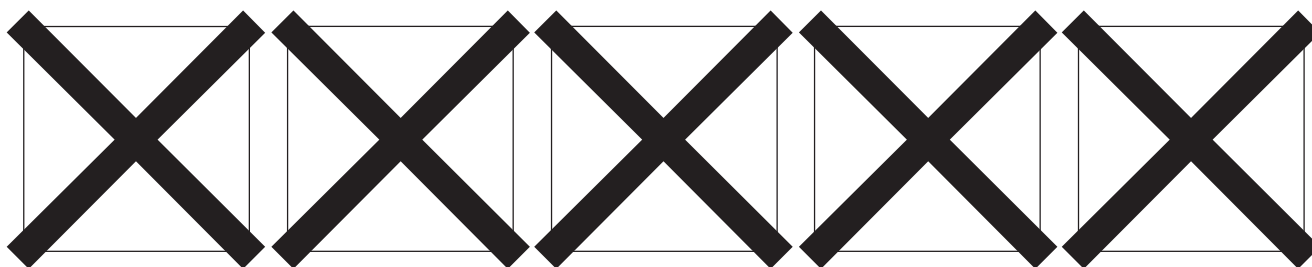
Arbete/daglig
verksamhet

Vad vill du göra själv?

Vad vill du inte göra?

Vad vill du göra mera?

Hemma

Skattning av självständighet

– vad tycker personalen?

Intervjuad: _____
(personalens namn)

Angående: _____
(personens namn)

Intervjuare: _____

Datum: _____

	1	2	3	4	5	H	Kommentar
Morgon- och kvällsrutin:							
– Vakna/stiga upp							
– Välja kläder (passa ihop, renhet)							
– Välja ytterkläder (temp., väderlek)							
– Klä på/av sig							
– Lägga sig							
Hygien:							
– Klara toalettbesök							
– Bada/duscha							
– Tvätta/fixa håret							
– Borsta tänderna							
– Raka sig							

1 = personal gör allt

2 = personal stödjer praktiskt

3 = personal stödjer med ord

4 = personal finns med, personen gör allt själv

5 = personal ej med, personen gör allt själv

H = personen använder hjälpmedel vid genomförandet

Hemma

Skattning av självständighet

– vad tycker personalen?

	1	2	3	4	5	H	Kommentar
Mat:							
– Inköp							
– Duka							
– Diska							
– Baka: matbröd, bullar							
– Baka sockerkaka							
Tillagning:							
– Göra frukost							
– Värma färdiglagad mat							
– Laga kallt mål							
– Laga varmt mål							
Hemvård:							
– Dammsuga							
– Torka golv							
– Damma							
– Bädda							
– Tvätta							
– Stryka							
– Sköta blommor							
– Putsa fönster							

1 = personal gör allt

H = personen använder hjälpmedel vid genomförandet

2 = personal stödjer praktiskt

3 = personal stödjer med ord

4 = personal finns med, personen gör allt själv

5 = personal ej med, personen gör allt själv

Hemma

Skattning av självständighet

– vad tycker personalen?

	1	2	3	4	5	H	Kommentar
Förflyttning:							
– Åka/gå invanda sträckor							
– Åka/gå till nya platser							
Ekonomi:							
– Hantera mindre summa "fickpengar"							
– Ta ut pengar							
– Betala räkningar							
Övrigt:							
–							
–							
–							
–							
–							

1 = personal gör allt

2 = personal stödjer praktiskt

3 = personal stödjer med ord

4 = personal finns med, personen gör allt själv

5 = personal ej med, personen gör allt själv

H = personen använder hjälpmedel vid genomförandet

Fritid

Skattning av självständighet

– vad tycker personalen?

Intervjuad: _____
(personalens namn)

Angående: _____
(personens namn)

Intervjuare: _____

Datum: _____

	1	2	3	4	5	H	Kommentar
Aktiviteter i hemmet:							
– Passa tidsbestämd aktivitet (t ex speciellt tv/radioprogram)							
– Sköta video, bandspelare, cd							
– Handarbete							
– Använda dator							
–							
–							
–							
–							

1 = personal gör allt

H = personen använder hjälpmedel vid genomförandet

2 = personal stödjer praktiskt

3 = personal stödjer med ord

4 = personal finns med, personen gör allt själv

5 = personal ej med, personen gör allt själv

Skattning av självständighet

– vad tycker personalen?

Fritid

	1	2	3	4	5	H	Kommentar
Att ta kontakt:							
– Hälsa på							
– Bjuda hem / ha gäster							
– Ringa							
Idrott/motion:							
– Promenera							
– Simma							
– Gå på gymnastik							
– Spela innebandy							
– Bowla							
– Rida							
–							
–							
–							

1 = personal gör allt

2 = personal stödjer praktiskt

3 = personal stödjer med ord

4 = personal finns med, personen gör allt själv

5 = personal ej med, personen gör allt själv

H = personen använder hjälpmedel vid genomförandet

Skattning av självständighet

– vad tycker personalen?

Fritid

	1	2	3	4	5	H	Kommentar
Kurs/studiecirkel:							
–							
–							
–							
–							
–							
Kultur/nöjen:							
– Gå på dans							
– Gå på bio							
– Gå på restaurang							
–							
–							
–							

1 = personal gör allt

2 = personal stödjer praktiskt

3 = personal stödjer med ord

4 = personal finns med, personen gör allt själv

5 = personal ej med, personen gör allt själv

H = personen använder hjälpmedel vid genomförandet

Arbete/daglig
verksamhet

Skattning av självständighet

– vad tycker personalen?

Intervjuad: _____
(personalens namn)

Angående: _____
(personens namn)

Intervjuare: _____

Datum: _____

	1	2	3	4	5	H	Kommentar
Huvudsaklig sysselsättning/arbetsuppgift:							
–							
–							
–							
–							
Rutinuppgifter:							
– Koka kaffe							
– Städa grupprum							
– Vattna blommor							
–							

1 = personal gör allt

H = personen använder hjälpmedel vid genomförandet

2 = personal stödjer praktiskt

3 = personal stödjer med ord

4 = personal finns med, personen gör allt själv

5 = personal ej med, personen gör allt själv

Skattning av självständighet

– vad tycker personalen?

Arbete/daglig
verksamhet

	1	2	3	4	5	H	Kommentar
Skapande verksamhet/ studiecirkel:							
–							
–							
–							
–							
–							
Övrigt:							
– Skriva							
– Ringa							
–							
–							
– Veta vad som händer under dagen							
– Veta när de olika aktiviteterna inträffar							

1 = personal gör allt

2 = personal stödjer praktiskt

3 = personal stödjer med ord

4 = personal finns med, personen gör allt själv

5 = personal ej med, personen gör allt själv

H = personen använder hjälpmedel vid genomförandet

Skattning av hur begåvningen används

– symbolanvändning

OMRÅDE:

Symbolanvändning: bild- och ordförståelse.

FÖRMÅGA:

Förstå att verkligheten kan representeras av en symbol. Symbolen kan vara mer eller mindre abstrakt. Ju mindre abstrakt symbol ju mer liknar den verkligheten.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att veta hur grafiskt material ska vara utformat för att personen ska förstå och ha användning av det. Detta gäller i alla situationer där man vanligen använder skriven text: brev, tidningar, informationsmaterial av olika slag m.m.

Det gäller också i alla de situationer där han har behov av grafiskt material som begåvningsstöd, för att kompensera sin funktionsnedsättning: kunna orientera sig och hitta saker (uppmärkning i miljön); kunna komma ihåg (inköpslista, kom-ihåg-lappar); konkretisera tid (dags- och veckoschema); kunna göra aktiviteter och moment i rätt ordning (recept och andra arbetsbeskrivningar), eller vid kommunikation: förtydliga sin kommunikation och själv förstå bättre; hålla sig till ämnet i samtal (kommunikationstavla eller dagbok); kontrollera ett resultat (bild på önskat resultat) och så vidare.

- 1) Kan personen förstå att en person/
ett föremål/en aktivitet/en känsla kan
representeras i *ett foto*?

Hur vet du det?

– person

– föremål

– aktivitet

– känsla

Förslag:

Prova när ni gemensamt tittar på foto/i en tidning/reklamblad. Peka på foto av någon som finns i rummet.

Säg: "Vem är det?" (Den utvecklingsstörde kan "svara" genom att titta/peka på/benämna personen.)

Peka på ett foto/en reklambild av ett föremål som också finns konkret i rummet.

Säg: "Var är vår tv/bandspelare/äpple/soffa?"

Visa ett foto/en tidningssida där det finns flera personer:

Säg: "Visa mej/peka på en som vinkar/läser/springer/tvättar!" (Det bör vara bild på en vardaglig aktivitet där personen säkert förstår ordet.)

Säg: "Visa mej/peka på en som är glad/arg/ledsen!"

Anteckna gärna hur lika verkligheten fotot måste vara för att personen ska känna igen det. Kan det till exempel vara ett svartvitt kort? Hur stort och tydligt måste det vara? Behöver det vara personens egna föremål eller kan han känna igen ett foto på till exempel vilken tv som helst?

Skattning av hur begåvningen används

– symbolanvändning

- 2) Kan personen förstå att en person/
ett föremål/en aktivitet/en känsla kan
representeras av *en ritad bild*?

Hur vet du det?

– person

– föremål

– aktivitet

– känsla

Förslag:

Prova på motsvarande sätt som ovan, men
med ritade bilder.

- 3) Kan personen förstå att en person/
ett föremål/en aktivitet/en känsla kan
representeras av *en Pictogrambild*?

Hur vet du det?

– person

– föremål

– aktivitet

– känsla

Förslag:

Prova på samma sätt som ovan, men med
Pictogrambilder.

Ritade bilder och Pictogrambilder är inte
självlärt att man har tillgång till. Förslag
på ritade bilder som är tydliga och bra:
"Bildkommunikation" (Ihre - Raud).

Om ni inte har bilder på gruppboenden/
dagcentret kan det vara idé att köpa in det
som arbetsmaterial. Har ni kontakt med en
logoped så kan han eller hon eventuellt låna
ut bilder.

Skattning av hur begåvningen används

– symbolanvändning

- 4) Kan personen förstå att en person/
ett föremål/en aktivitet/en känsla kan
representeras av *en ordbild*?

Hur vet du det?

– person

– andra ord

Förslag:

Prova ute på stan eller när ni gemensamt
tittar i reklam eller andra trycksaker.

Säg: "Var står det Konsum/taxi/post/bank?"

Prova med att texta några namn på papper.

Be den utvecklingsstörde personen att peka
på sitt namn/några andra namn som du tror
att han skulle kunna känna igen.

Peka också på några namn och fråga:
"Vad står det här?"

Prova på motsvarande sätt om personen
känner igen och kan läsa ut några andra
ordbilder. Använd då ordbilder som det är
troligt att han sett ofta, till exempel tv,
kaffe, post, taxi.

Anteckna gärna om orden behöver se ut
på något speciellt sätt, till exempel skrivna
med stora bokstäver, för att den utvecklings-
störde personen ska känna igen dem.

Skattning av hur begåvningen används

– symbolanvändning

Summering:

(skriv in exempel)

	Foto	Ritad bild	Pictogram	Ordbild
Personer:				
Föremål:				
Aktivitet/ händelser:				
Känslor/ egenskaper:				

Skattning av hur begåvningen används

– symbolanvändning

5) Hur kan personen hantera bokstäver:

Vilka bokstäver vet han vad de heter?

Vilka kan han själv benämna?

Gör det någon skillnad om man använder stora eller små bokstäver?

Vilka bokstäver kan han skriva?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova när ni tittar i en tidning/annan trycksak eller skriv bokstäver på ett papper.

Säg: "Var står det a/s/p" och så vidare.

Peka på en bokstav i taget och fråga: "Vad är det för bokstav?"

Prova detta med både små och stora bokstäver.

Be personen själv skriva några bokstäver som du "dikterar".

Prova gärna vid flera tillfällen, några bokstäver per gång. Försök att "kolla av" alla bokstäver i alfabetet. Anteckna vilka bokstäver personen är säker/mindre säker på.

6) Kan personen ljuda ihop ord?

Hur vet du det?

Förslag:

Samma situationer som ovan. Peka på ett ord.

Säg: "Vad står det där?"

Börja med några korta ord (två bokstäver) och, om det går bra, prova med längre ord.

Anteckna gärna något om hur långa ord som personen kan ljuda ihop, och om han klarar det helt utan hjälp.

Skattning av hur begåvningen används

– sortering

OMRÅDE:

Sortering i kategorier.

FÖRMÅGA:

Förstå att till exempel föremål, personer eller aktiviteter kan ha gemensamma egenskaper och därför kan föras ihop i grupper, kategorier.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att stötta personen att förstå, kunna hitta i och använda sin omgivning är det värdefullt att veta hur personen själv delar in sin värld.

- 1) Kan personen föra ihop till exempel föremål som har gemensamma egenskaper?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i köket eller personens rum. Be personen sortera in ren disk eller plocka upp en kasse med varor.

Be personen sortera in sina nytvättade kläder. Notera om det underlättar för personen om skåpdörrar och lådor är öppna så att han direkt kan se och jämföra, om märkning på skåpdörrar och lådor underlättar eller om han ändå vet var olika föremål ska sorteras in.

OBS!

Det är inte självklart att personen med utvecklingsstörning förstår eller associerar till de vanligt förekommande kategorierna.

Ibland gör personen kanske egna indelningar baserade på till exempel egna erfarenheten. Det kan du prova genom att be personen göra olika högar med saker/bilder som han tycker hör ihop, till exempel när ni packar upp en kasse varor eller tittar på bilder. Kanske kan personen också beskriva varför han gör indelning, till exempel i mat som han tycker om och mat som han inte tycker om.

Skattning av hur begåvningen används

– sortering

OMRÅDE:

Symboler för kategorier.

FÖRMÅGA:

Förstå att grupper av till exempel föremål eller aktiviteter kan representeras med en symbol, det vill säga förstå att till exempel föremål "finns bakom" en symbol utan att de syns.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att stötta personen att förstå, kunna hitta i och använda sin omgivning är det värdefullt att veta hur personen själv delar in sin värld.

- 2) Kan personen hitta till exempel föremål genom att leta i rätt kategori på muntlig uppmaning?

Hur vet du det?

Exempel:

"Bestick" är ett övergripande ord, symbol, för en grupp av föremål: kniv, gaffel, sked.

"Frukt" är ett övergripande ord, symbol, för en grupp av föremål: banan, äpple, vindruvor med mera.

Förslag:

Prova i köket.

Be personen ta fram bestick, utan att peka eller visa.

Be personen ta fram frukt eller grönsaker till sallad.

Prova när ni gemensamt tittar i reklam, tidningar eller andra bilder.

Be personen peka ut en efterrätt, vinterkläder, en sportbild.

OBS!

När man använder symboler, till exempel bilder, för kategorier är det viktigt att personen förstår att symbolen representerar kategorin. Personen måste förstå att bakom bilden för efterrätter i receptlådan finns många olika recept på efterrätter, att i lådan märkt underkläder finns såväl kalsonger, undertröjor som strumpor och att i datorprogrammet med

Pictogramsymboler finns många olika djur under kategoribilden för djur.

Ofta är det inte alls självklart vilken bild som representerar en kategori. Det är viktigt att tillsammans med personen bestämma vilka bilder han vill använda, så att personen sedan verkligen hittar till exempel det föremål eller den bild han söker.

Skattning av hur begåvningen används

– sortering

OMRÅDE:

Färger.

FÖRMÅGA:

Att kunna särskilja färger.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att veta om personen har nytta av färgmarkeringar av olika slag, och i så fall vilka färger man kan använda. För att veta om man vid instruktion och information måste visa en färg för att han ska förstå eller om det räcker att bara säga ordet. För att veta om personen själv kan benämna färger eller om man ska be honom att visa konkret.

- 3a) Kan personen särskilja färger *genom att jämföra mot något med samma färg?* (röd, grön, gul, blå, vit, svart)

I så fall vilka färger?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova vid målning/vid val av kläder.

Peka på en färg/visa ett föremål i en färg:

Säg: "Ta/måla den färgen!"

- 3b) Kan personen särskilja färger *när personen hör ordet för färgen?* (röd, grön, gul, blå, vit, svart)

I så fall vilka färger?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova vid samma situationer som ovan med *peka eller visa inte*.

Säg: "Måla en röd också", "Ta de gröna byxorna."

Skattning av hur begåvningen används

– sortering

- 3c) Kan personen särskilja färger
och själv benämna dem rätt?
I så fall vilka färger?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i olika vardagssituationer.

Säg: "Vilken färg är det här?"

Summering:	Jämföra	Höra	Benämna
Röd			
Grön			
Gul			
Blå			
Vit			
Svart			

Att kunna särskilja färger är ett exempel på att kunna skilja ut en egenskap hos ett föremål. På motsvarande sätt kan du ta reda på om personen kan särskilja andra egenskaper (= kvaliteter) hos ett föremål. Det kan till exempel vara föremålets form eller storlek.

Skattning av hur begåvningen används

– mängd, antal, siffror

OMRÅDE:

Mängd, antal, siffror.

FÖRMÅGA:

Förstå att siffror representerar ett visst antal enheter i verkligheten.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att veta om personen är hjälpt av siffror, eller om informationen ska vara mer konkret när det är viktigt att uppfatta antal. Till exempel i recept, inköpslistor, packningslistor, arbetsbeskrivningar för att duka, tvätta, paketera med mera.

- 1) Kan personen ta fram rätt antal
genom att jämföra en-mot-en konkret?
Upp till vilket antal?

Hur vet du det? Ge exempel!

Förslag:

Prova vid dukning, matlagning, spel (olika typer av sällskapsspel med kort, tärningar med mera).

Säg: "Duka till dom som jag har satt fram glas/underlägg till!"

Visa antal genom att rita det antalet streck på ett papper.

Säg: "Ta fram/Ge mej så här många!"

- 2) Kan personen ta fram rätt antal *efter att ha hört siffran?* Upp till vilket antal?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i samma situationer som ovan, men *visa inte*:

Säg: "Duka till/fem personer!", "Ta fram/tre/ägg!", "Ge mej/åtta/kort!"

Skattning av hur begåvningen används

– mängd, antal, siffror

- 3) Kan personen ta fram rätt antal *efter att ha sett siffran*? Upp till vilket antal?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i samma situationer som ovan.

Skriv siffran på en lapp och visa personen.

Säg: "Duka till/Ta fram/Ge mej så här många!"

- 4) Kan personen själv benämna rätt antal *genom att peka på ett föremål i taget och räkna*? Upp till vilket antal?

Hur vet du det?

- 5) Kan personen själv benämna rätt antal *genom att titta på föremålen, räkna dem "i huvudet"*?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i några vardagssituationer där det är aktuellt att ta reda på antal.

Säg: "Hur många är det?"

På liknande sätt kan du prova om personen kan lägga till (addera) och dra ifrån (subtrahera) med hjälp av att hantera och räkna konkreta föremål, eller "i huvudet", det vill säga utan stöd av konkreta föremål.

Skattning av hur begåvningen används

– mängd, antal, siffror

6) Hur kan personen hantera siffror?

Vilka siffror vet han vad de heter?

Vilka kan han själv benämna?

Vilka kan han skriva?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova när ni gemensamt tittar i recept, tidning (sportresultat), på kvitton, Bingolotto-kupong.

Säg: "Var står det tre/arton/femtiosju?" och så vidare.

Peka på en siffra i taget och fråga: "Vilken siffra är det?"

Be personen själv skriva några siffror som du "dikterar".

7) Hur långt kan personen räkna?

Förslag:

Säg: "Hur långt kan du räkna?", "Räkna så långt du kan!"

Anteckna hur långt personen räknar och om alla siffror kom med. Jämför detta med vad du tidigare antecknat om hans antalsuppfattning, det vill säga hur långt han förstår vad siffrorna står för i verkligheten.

Observera att förmåga att räkna och verklig antalsuppfattning oftast inte är samma sak!

Skattning av hur begåvningen används

– pengar

OMRÅDE:

Pengar.

FÖRMÅGA:

Att förstå att varor och tjänster i samhället brukar bedömas ha olika värde och att värdet kan representeras av pengar. Att förstå sifferord (fyra, femma etc) och mynt- och sedelsystem. Att hantera pengar som betalningsmedel.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att kunna ge personen det stöd som behövs, konkret eller med bilder eller hjälpmedel, vid planering och hantering av personens egen ekonomi, eller i arbetsuppgifter där personen hanterar pengar (kaffekassa, försäljning med mera).

- 1) Kan personen koppla ihop mynt och sedlar med rätt ord *på uppmaning*?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova när ni ska gå och handla/till posten/av annan anledning har pengar framme.

Säg: "Finns det/Har du någon hundralapp/tjugolapp (tjuga, tjugokrona)/tia? och så vidare.

- 2) Kan personen koppla ihop mynt och sedlar med rätt ord *genom att själv benämna*?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i samma situationer som ovan. Peka på en sedel/mynt i taget.

Säg: "Vad är det här?"/"Vad heter en sån här?"

Skattning av hur begåvningen används

– pengar

- 3) Vet personen vad mynten och sedlarna är värda i förhållande till varandra?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i samma situationer som ovan. Börja med att jämföra två pengar i taget.

Säg: "Vilken kan du köpa mest för/är mest värd?"

Om det går bra, använd fler valörer och försök få personen att lägga dem i värdeordning.

Säg: "Vilken kan du köpa lite mindre för/är lite mindre värd?" och så vidare.

-
- 4) Vet personen ungefär vad mynten och sedlarna har för konkret värde?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i samma situationer som ovan. Peka på en sedel/mynt i taget.

Säg: "Vad kan du köpa för den här?"

Prova också att fråga om priset på saker du tror personen har erfarenhet av att köpa.

Säg: "Vad kostar filmjolk/chokladkaka/cd-skiva/jeans" och så vidare.

Skattning av hur begåvningen används

– pengar

- 5) Vet personen ungefär hur stora vardagliga utgifter är i förhållande till varandra?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i någon vardaglig situation när ni har pengar framme eller pratar om priser och pengar.

Säg: "Vilket kostar mest: betala hyran eller gå på bio?/äta hemma eller äta på restaurang?" och så vidare.

Anteckna gärna om du vet mer om hur personen brukar hantera pengar, till exempel när han ska betala i affären:

Försöker personen beräkna ungefär hur mycket det kommer att kosta?

Kan han lämna "jämna pengar"?

Lämnar han hela plånboken eller alldeles för mycket/för lite pengar?

Försöker han kolla om han fått rätt växel tillbaka?

Kan han växla, det vill säga förstå att en femkrona och fem enkronor har samma värde?

Skattning av hur begåvningen används

– samband

OMRÅDE:

Samband.

FÖRMÅGA:

Att förstå sambandet mellan orsak och verkan.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att i all kontakt med personen veta hur han förstår samband i sin omvärld och hur han uppfattar sin egen möjlighet att påverka omvärlden. För att på rätt sätt stötta personen konkret och med bildstöd vid jämförelser mellan olika alternativ, i valsituationer och vid planering.

1) Kan personen förstå *orsakssamband* i flera led?

Hur många led?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova i olika vardagssituationer. Försök ta reda på hur personen resonerar kring orsak.

Fråga till exempel:

”Varför äter/städar/jobbar man?”

”Vad behövs för att du ska kunna äta/städa/jobba?”

Hur kan det bli chips av potatis/smör av gräs/ren tvätt i tvättmaskinen?”

Möjliga svar skulle kunna vara:

Mat – äta (två led).

Ta ut pengar – handla – laga mat – äta (fyra led, konkret).

Vara hungrig – äta (två led).

Äta – få näring – kunna röra sig (tre led, mer abstrakt).

Anteckna om personen behöver ha upplevt varje led konkret. Försök också ta reda på om han verkligen har förstått varje led och hur det påverkar nästa led, eller om det mer handlar om ett inlärt samband, till exempel ”spara – åka på semester” innebär egentligen ”avsätta ett belopp varje månad – inte ha lika mycket pengar att röra sig med varje månad – åka på semester”.

Skattning av hur begåvningen används

– samband

- 2) Kan personen förstå att det kan ta olika lång tid mellan orsak och verkan?

Hur vet du det?

Förslag:

På motsvarande sätt som i föregående förslag kan du försöka ta reda på om personen förstår följande samband:

Sätta på ugnen – kunna sätta in kakan om en kvart.

Banta – kunna komma i baddräkten om fyra månader.

Anteckna gärna över ungefär hur lång tid personen kan se sambandet mellan orsak och verkan.

- 3) Kan personen förstå att flera olika orsaker kan leda till samma sak?

Hur vet du det?

Exempel:

Lampan lyser inte, för att jag: jag inte har tryckt på knappen/glödlampan är trasig/kontakten är inte i/en propp har gått/det är strömavbrott.

Skattning av hur begåvningen används

– samband

- 4) Kan personen förstå att samma orsak kan leda till flera olika saker?

Hur vet du det?

Exempel:

Fönstret är öppet, så att: det blir frisk luft i rummet/det regnar in/det blir korsdrag och dörren slår igen/det kommer in flugor/katten hoppar ut.

En personal är sjuk, vilket gör att: jag jobbar själv med det som jag planerat/jag jobbar med en vikare/jag jobbar själv med något helt annat/jag jobbar i en annan grupp.

- 5) Kan personen förstå
”det-beror-på...”-resonemang?

Hur vet du det?

Exempel:

”Om jag äter värmda rester så hinner jag titta på tv, men om jag lagar mat så hinner jag inte titta på tv.”

Anteckna gärna om det hjälper personen att förstå om du konkretiserar till exempel med en enkel teckning av:

mikrougn → tv
spis → inte tv

Skattning av hur begåvningen används

– tid

OMRÅDE:

Tid.

FÖRMÅGA:

Att förstå och kunna hantera tid.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att vid samtal med och information till personen veta vilka tidsbegrepp personen förstår och hur lång tidsperiod han kan överblicka. Vid planering av tid, till exempel dagen, helgen, semestern, veta på vilket sätt personen uppfattar tid för att kunna ge rätt stöd med struktur, bildstöd och eventuellt hjälpmedel.

- 1) Vilken tidsrymd kan personen överblicka, det vill säga är meningsfull för honom att prata om?

Här och nu?

Förut – nu – sedan?

Igår – idag – imorgon?

Två–tre dagar bakåt och framåt i tiden?

En vecka, en månad, flera månader, ett år?

Hur vet du det?

Förslag:

Prova under samtal i vardagssituationer, och/eller när ni gemensamt planerar, till exempel vid morgonmöte på dagcentret, boendemöte i gruppboenden.

Fråga personen till exempel vad han gjorde igår/ska göra efter lunch/ska göra, inte i morgon men nästa dag.

Be personen, på tisdagen, berätta vad han gjorde i helgen.

Be personen berätta om sin planering för dagen/veckan/semestern.

Anteckna om personen är hjälpt av konkret stöd, till exempel ett schema i bilder och färgmarkerade dagar i almanackan.

Skattning av hur begåvningen används

– tid

- 2) Hur gör personen för att passa tiden för något som inträffar ofta?
(till exempel måltid)

Hur vet du det?

Exempel:

- personen vet att det alltid inträffar efter en annan aktivitet.
- personen går efter andra ledtrådar i omgivningen, till exempel personalens arbetstider/arbetskamrater som börjar resa på sig/lukt av mat.
- personen frågar.
- personen använder klocka.

Förslag:

Var uppmärksam på hur personen gör i vardagssituationer, låt medvetet bli att säga till när det är dags.

Anteckna hur personen gör och hur väl han lyckas passa tider.

- 3) Hur gör personen för att passa tiden för något som inträffar sällan?
(till exempel tandläkarbesök, tv-program)

Hur vet du det?

Exempel:

- Personen vet på vilken dag det inträffar genom att förknippa det med någon annan aktivitet samma dag, till exempel på "den-dagen-jag-rider" eller "den-dagen-jag-åker-och-dansar".
- Personen går efter någon ledtråd i omgivningen som han fått reda på, till exempel "efter frukost".
- Personen frågar.
- Personen använder klocka eller almanacka.

Förslag:

Prova på samma sätt som ovan.

Skattning av hur begåvningen används

– tid

- 4) Hur kan personen ha användning av klocka? Är det någon skillnad om personen använder en vanlig eller digital klocka, till exempel klockradio?

Hur vet du det?

Exempel:

- Jämföra, se när visarna står lika som på en ritad klocka.
- Om han då råkar missa när klockorna står exakt lika, vet han då om det "snart är dags" eller "redan har varit"?
- Hur vet han när han ska börja jämföra, det vill säga när den aktuella tidpunkten närmar sig?
- Hur lång tid innan börjar han jämföra?
- Läsa ut klockslag?
- Veta ungefär när på dygnet han är?
- Veta om ett klockslag har inträffat eller ska inträffa?
- Veta om det är lång eller kort tid som har gått sedan/är kvar till ett klockslag?
- Veta hur långt det är mellan två klockslag?

Förslag:

Var uppmärksam på hur personen gör i vardagssituationer. Prova gärna att rita klockor på tider som är aktuella för honom och anteckna hur han gör och resonerar när han jämför med sin egen klocka.

- 5) Vilken tidsuppfattning har personen?

- Vet han ungefär hur lång tid olika vardagsaktiviteter tar för honom?
- Vet han hur mycket han hinner på en bestämd tidsrymd till exempel en kvart, en timme, en förmiddag, en helg, en vecka?

Hur vet du det?

Förslag:

Använd bilder på olika aktiviteter (till exempel Pictogram eller foto på personen själv) och be personen lägga bilderna i tre högar. En för vardera sånt som tar kort tid/mellanlång tid/lång tid.

Prova i vardagssituationer att fråga personen till exempel:

"Nu har vi lite tid kvar till lunch. Vad hinner vi göra på lite tid?"

"Vad är det för saker som tar lång tid att göra hemma?"

"Vilket tar längst tid: att åka till jobbet eller till...?"

Skattning av hur begåvningen används

– tid

6) Vilka tidsord förstår personen?

Hur vet du det?

Exempel:

- Kan personen sortera tidsord i längd-ordning genom att jämföra, till exempel minut längre än sekund, dag längre än två timmar, månad längre än vecka?
- Kan personen räkna upp veckodagarna? Vet han vad som händer de olika dagarna?
- Kan personen räkna upp månaderna? Vet han ungefär vad som händer de olika månaderna, till exempel högtider, om det är varmt eller kallt ute?
- Kan personen räkna upp årstiderna? Vet han vad som är speciellt för de olika årstiderna?

Förslag:

Prova vid något tillfälle när ni pratar om tid/planerar/tittar i almanackan.

Fråga personen vilket som är längst: sekund eller timme, och så vidare.

Be personen tala om vilka dagar/månader/årstider som finns, och försök i samtalet få en uppfattning om hur han förstår orden.

Anteckna om personen har hjälp av konkret stöd, till exempel Pictogrambilder, eller foto på sig själv, som han kan förknippa med olika månader eller årstider.

Skattning av hur begåvningen används

– avstånd och riktning

OMRÅDE:

Avstånd och riktning.

FÖRMÅGA:

Att kunna hitta rätt, ute och inne. Att förstå att alla personer och saker ser olika ut och tar olika mycket plats beroende på var man själv befinner sig.

ANVÄNDNINGSSOMRÅDE:

För att kunna stötta personen på rätt sätt, med till exempel muntlig instruktion, bildsekvens eller karta, när han ska ta sig till välkända eller nya platser.

För att veta hur instruktioner och bildinformation ska utformas beroende på personens förmåga att "vända på saker i huvudet". Till exempel om man kan stå mitt emot personen och visa hur man gör eller om man bör stå bredvid; om han kan plocka fram till exempel köksredskap utifrån ett bildrecept, även om köksredskapen hamnat upp och ner i lådan; och så vidare.

1a) Hur gör personen för att hitta till välkända platser?
(till fots/med cykel/med kommunala transporter)

1b) Hur gör personen för att hitta till nya platser?
(till fots/med cykel/med kommunala transporter)

1c) Kan personen hitta alternativa vägar till målet?

Skattning av hur begåvningen används

– avstånd och riktning

1d) Kan personen använda karta? – i så fall vilken typ av karta?

1e) Kan personen förstå att föremål, personer och platser ser olika ut ur olika vinklar?

1f) Kan personen imitera rörelser rättvänt?

1g) Kan personen imitera rörelser spegelvänt?

Situationsanalys

Situation:

Önskat resultat:

Moment:

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Begåvningsmässiga svårigheter:

Symbolanvändning

- Kräver situationen att man läser?
- Kräver situationen att man skriver?
- Kräver situationen att man förstår bilder?

Sortering

- Kräver situationen att man kan sortera i kategorier, till exempel ta ut de material och verktyg som behövs för att utföra aktiviteten?
- Kräver situationen att man förstår överordnade symboler för kategorier, till exempel att använda överordnade begrepp?

Situationsanalys

Mängd, antal, siffror

- Kräver situationen att man hanterar mängd?
- Kräver situationen att man hanterar antal?
- Kräver situationen att man hanterar siffror?

Pengar

- Kräver situationen att man hanterar pengar?

Samband

- Kräver situationen att man förstår samband mellan orsak och verkan i flera led?
- Kräver situationen att man förstår ”det-beror-på”-resonemang?
- Kräver situationen att man gör momenten i en viss ordning och håller reda på var i sekvensen man är?

Situationsanalys

Tid

- Kräver situationen att man kan passa en bestämd tid?
- Kräver situationen att man kan avgöra när ett bestämt tidsintervall har gått?
- Kräver situationen att man vet vad man själv hinner på en viss tid?

Avstånd och riktning

- Kräver situationen att man vet var de föremål man behöver finns?
- Kräver situationen att man hittar mellan två eller flera platser?
- Kräver situationen att man kan placera föremål i rätt förhållande till varandra?

Situationsanalys

Förslag på förenklingar/kompensation:

Sammanfattning av intervjuerna

Person _____ Datum _____

I vilka situationer är personen ej självständig?

Personens synpunkter	Personals synpunkter	Stödjer praktiskt	Stödjer med ord
_____	_____		
_____	_____		
_____	_____		
_____	_____		
_____	_____		

Önskemål om förändring?

Vid vilka situationer har personen eller personal uttryckt önskemål om förändring vad gäller möjlighet till självständighet?

Personens synpunkter	Personals synpunkter
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Val av situationer att åtgärda:

	Personens val	Personals val
1. _____		
2. _____		
3. _____		

Planering av åtgärder

Person _____ Situation _____ Datum _____

Vad har personen svårt att klara självständigt i situationen?

Önskat resultat:

Svåra moment

Begåvningsmässiga svårigheter

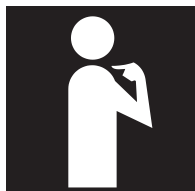
Vad kan underlätta för personen att klara de begåvningsmässigt svåra momenten?

Planering av åtgärder

[illegible]

Kopieringsunderlag till formulär 1

Gör själv

Gör själv

Gör själv

Gör själv

Gör själv

Gör själv

Gör själv

Gör själv

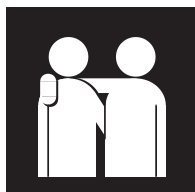
Gör själv

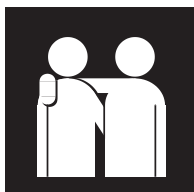
Gör själv

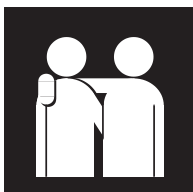
Med kompis

Med kompis

Med kompis

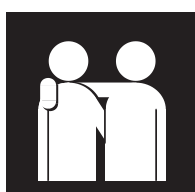
Med kompis

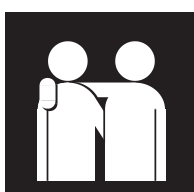
Med kompis

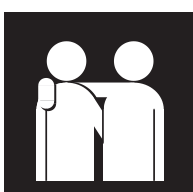
Med
arbetskamrat

Med
arbetskamrat

Med
arbetskamrat

Med
arbetskamrat

Med
arbetskamrat

Med personal

Med personal

Med personal

Med personal

Med personal

Personal gör

Personal gör

Personal gör

Personal gör

Personal gör

Grepp om livet

– en väg till begåvningsstöd

Grepp om livet vänder sig till personal som arbetar tillsammans med vuxna personer med måttlig utvecklingsstörning. Utgångspunkten är att personer med utvecklingsstörning har rätt till ett självständigt liv, det vill säga att klara sin vardag och bestämma över sitt eget liv så mycket som möjligt. För att vara säker på att en person med utvecklingsstörning får det begåvningsstöd han behöver måste man utgå från vilka problem och svårigheter han har. En analys av funktionsnedsättningen och miljöns krav är nödvändig.

Grepp om livet är ett arbetsredskap för personal att på ett strukturerat sätt ta reda på vilka svårigheter en person med utvecklingsstörning har i vardagen.

Hjälpmedelsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.

Vi arbetar för full delaktighet och jämlikhet genom att medverka till bra hjälpmedel, en effektiv hjälpmedelsverksamhet och ett tillgängligt samhälle.

Hjälpmedelsinstitutet arbetar med:

- provning och upphandling av hjälpmedel
- forskning och utveckling
- utredningsverksamhet
- utbildning och kompetensutveckling
- insatser inom tillgänglighetsområdet
- internationell verksamhet
- information

Hjälpmedelsinstitutets huvudmän är staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet.

Hjälpmedelsinstitutet

Box 510, 162 15 Vällingby

Tfn 08-620 17 00

Fax 08-739 21 52

Texttfn 08-759 66 30

E-post registrator@hi.se

Webbplats www.hi.se

Best nr 04341-pdf